

Fullföljdsbegränsning i skattemål

Den år 1955 tillsatta utredning, som haft i uppdrag att verkställa utredning angående möjligheterna att begränsa tillströmningen av taxeringsmål till regeringsrätten har nyligen avgivit sitt betänkande i ämnet (SOU 1957:3). Utredningsmännen har varit regeringsrådet A. Lundevall samt verkställande direktören i Svenska bankföreningen, f. d. regeringsrådet S. Strömberg med e. regeringsrättssekreteraren C. O. Sandström såsom sekreterare.

I betänkandet konstateras, att tillströmningen av mål till regeringsrätten nått sådan omfattning att allvarliga olägenheter uppkommer därav (antalet oavgjorda finansmål i regeringsrätten uppgick den 31/12 1956 till 5.744). Åtgärder för att begränsa måltillströmningen har därför ansetts nödvändiga. Utredningen, som övervägt olika möjligheter, har avstyrkt ett uppslag att överflytta skattemålen till en särskild högsta skattedomstol. Utredningen har i stället föreslagit, att besvär över kammarrättens utslag i mål om inkomst- eller förmögenhetstaxering skall få komma under regeringsrättens prövning endast efter särskilt prövningstillstånd. Sådant prövningstillstånd skall enligt förslaget meddelas av regeringsrätten i huvudsaklig anslutning till vad som enligt rättegångsbalken gäller om prövningstillstånd av Högsta domstolen i vanliga rättegångsmål. Detta gäller vare sig den skattskyldige eller taxeringsintendenten eller kommun är klagande.

Förutsättningarna för prövningstillstånd har angivits i två huvudpunkter. Enligt den första punkten skall prövningstillstånd meddelas, om för enhetlig

lagtolkning eller rättstillämpning är av vikt, att talan prövas av regeringsrätten (prejudikatdispens), eller parten visar, att talans prövning eljest skulle ha synnerlig betydelse utöver det mål, varom är fråga (intressedispens). Enligt den andra huvudpunkten skall prövningstillstånd beviljas, om anledning förekommer till ändring i det slut, vartill kammarrätten kommit (ändringsdispens), eller eljest med hänsyn till omständigheterna i målet skäl förekommer för talans prövning.

Beträffande grunderna för prejudikatdispens kan nämnas att, då man tagit upp enhetligheten i rättstillämpningen såsom dispensgrund, så har man tagit sikte på bl. a. det förhållandet att bedömningen av en viss fråga berör ett mycket stort antal skattskyldiga och att den högsta instansens avgörande i ett typfall kan vara till vägledning för de övriga likartade fallen och förhindra att dessa i onödan föres vidare genom instanserna. Intressedispens kan bli aktuell t. ex. om regeringsrättens avgörande i ett taxeringsmål återverkar på utgången i ett vid allmän domstol anhängigt mål om falskdeklaration. Ett ytterligare exempel är att målet rör en fråga som kan väntas återkomma vid den skattskyldiges taxeringar flera år i följd.

För det stora flertalet fall, d. v. s. företrädesvis beloppstvisterna, blir de under den andra huvudpunkten angivna dispensgrunderna aktuella och då främst ändringsdispensen. För att åstadkomma den begränsning av måltillströmningen, som man eftersträvat, har de sist åsyftade dispensgrunderna i utredningens förslag sammankopplats med en beloppsspärr

(summa revisibilis). Möjligheten att erhålla prövningstillstånd enligt dessa grunder är alltså i princip beroende av ändringsyrkandets beloppsmässiga storlek. Detta skall emellertid gälla endast i sådana fall, då den fullföljda talan omedelbart hänför sig till en inkomst- eller avdragspost av betydelse för beräkningen av den skattskyldiges sammanräknade nettoinkomst eller till en tillgångs- eller skuldpost av betydelse för beräkningen av den skattskyldiges behållna förmögenhet. Man har med andra ord velat göra beloppsspärren tillämplig för de vanligast förekommande fallen, då tvisteföremålet på ett enkelt sätt kan till beloppet fixeras, d. v. s. företrädesvis frågor om beräkning av den skattepliktiga inkomsten eller förmögenheten. Däremot skall prövningstillstånd enligt de ifrågakvarande grunderna icke vara beroende av ändringsyrkandets beloppsmässiga storlek i fall, då talan rör fråga, huruvida taxeringen blivit oriktig i något hänseende, varom förmåles i 100 § under 1)—5) (nya) taxeringsförordningen. Härmed avses alltså frågor om oriktigheter av sådan betydelse för taxeringen att talan därom kan föras i extraordinär ordning, såsom då det gäller frågan om viss inkomst är av skattepliktig natur eller om vem som är skattskyldig för inkomsten i fråga m. m. dylikt. Utanför tillämpningen av beloppsspärren faller också på grund av bestämmelsernas avfattning andra fall, vanligen rättsfrågor, då tillämpningen av en sådan spärr icke är lämplig eller möjlig, såsom när tvisten rör frågan huruvida makar skall sam- eller särtaxeras eller då det gäller att pröva riktigheten av ett kammarrättens utslag, varigenom parts talan icke upptagits till prövning. Icke heller berör beloppsspärren sådana frågor som avser be-

räkningen av flertalet allmänna avdrag, ortsavdragen och avdragen för nedsatt skatteförmåga.

I de fall då beloppsspärren är tillämplig, skall partens talan för erhållande av prövningstillstånd i allmänhet gå ut på ändring i taxeringen till ett belopp av minst 2.000 kronor, såvitt angår inkomsttaxering, och minst 50.000 kronor, såvitt angår förmögenhetstaxering. Endast om den enligt kammarrättens utslag för statlig eller kommunal inkomstskatt taxerade inkomsten understiger 10.000 kronor skall summa revisibilis beräknas till ett lägre belopp: nämligen en femtedel av den taxerade inkomsten. Denna lägre summa revisibilis har valts med tanke på de mindre inkomsttagarna.

Även om grund för prövningstillstånd kan åberopas beträffande endast någon del av målet, skall meddelat prövningstillstånd gälla det överklagade utslaget i dess helhet, i den mån parten för talan däremot.

Förutom bestämmelserna om prövningstillstånd innehåller den föreslagna fullföljdsförordningen vissa föreskrifter om det processuella förfarandet i regeringsrätten.

Dessa föreskrifter har sin motsvarighet i rättegångsbalkens regler om rättegången i högsta domstolen och åsyftar att på ett liknande sätt för taxeringsmålens del ge förfarandet i regeringsrätten en större fasthet och koncentration än hittills. I enlighet med detta syfte har sålunda föreskrivits skyldighet för parten att i besvaren precisera sin talan samt förbud för honom att åberopa nya omständigheter eller bevis, med mindre han gör sannolikt, att han icke tidigare kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det. En

viktig nyhet i detta sammanhang är att utredningen föreslår förbud att i regeringsrätten föra talan om något, som icke varit föremål för eller äger samband med talan i kammarrätten. Härigenom skall det alltså icke vara möjligt att, såsom för närvarande är tillåtet, inom den beloppsmässiga ramen för yrkandet i lägre instans påyrka exempelvis ett avdrag av helt annat slag än som begärts i kammarrätten. Det kan nämligen icke anses förenligt med en väl utvecklad processordning att den högsta och sista instansen skall behöva taga ställning till en helt ny tvistefråga. Förbudet att ändra talan genom anförande av nya grunder utgör dock ej hinder för en ändrad argumentation beträffande en och samma inkomst- eller avdragspost eller för framställandet av ett alternativt yrkande som nära sammanhänger med det fullföljda yrkandet.

De av utredningen föreslagna fullföljdsreglerna har vidare föranlett förslag till nya och ändrade bestämmelser om regeringsrättens organisation och verksamhet i 1909 års regeringsrättslag. Enligt dessa

bestämmelser skall frågor om prövningsfullstånd kunna avgöras av endast tre regeringsråd. Det förutsattes att, sedan den nu inneliggande balansen blivit avverkad, antalet regeringsråd normalt skall vara tretton (av vilka en tjänstgör i lagrådet).

De föreslagna bestämmelserna föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1958. Emellertid bör de nya fullföljdsreglerna icke tillämpas å sådana mål som redan avgjorts i prövningsnämnd vid tiden för bestämmelsernas ikraftträdande. Med hänsyn härtill har utredningen förordnat, att den föreslagna fullföljdsförordningen icke skall tillämpas i fråga om mål rörande taxering, som verkstälts eller bort verkställas i första instans år 1957 eller tidigare år, med mindre målet handlagts av prövningsnämnden efter den 31 december 1957. Då någon proposition emellertid icke torde hinna avlämnas till innevarande års riksdag, lär man få räkna med att ikraftträdandet av de eventuella fullföljdsreglerna som förslaget kan komma att föranleda fördröjes något år.

C. O. Sandström.